

Обласне методичне об'єднання
бібліотек ЗВО м. Вінниця

Наукова бібліотека
ВНМУ ім. М. І. Пирогова

Інформаційна діяльність бібліотек ЗВО в умовах суспільних змін

Матеріали конференції

2 листопада 2023

**Обласне методичне об'єднання бібліотек
закладів вищої освіти м. Вінниці**

**Наукова бібліотека Вінницького національного
медичного університету ім. М. І. Пирогова**

Інформаційна діяльність бібліотек ЗВО в умовах суспільних змін

**Матеріали
науково-практичної конференції**

2 листопада 2023 року, м. Вінниця

Вінниця, 2023

УДК 021.6(477)

I-74

Укладач Мельник М. І., заступниця директорки бібліотеки
Відповідальна за випуск Кравчук Н. М., директорка бібліотеки

I-74 **Інформаційна діяльність бібліотек ЗВО в умовах суспільних змін** : матеріали наук.-практ. конф., 2 листоп. 2023 р., Вінниця / Обл. метод. об-ня б-к ЗВО м. Вінниці, Наук. б-ка ВНМУ ім. М. І. Пирогова ; уклад. М. І. Мельник ; ред. Л. В. Сухарева ; відп. за вип. Н. М. Кравчук. – Вінниця, 2023. – 44 с.

Збірник матеріалів містить доповіді фахівців бібліотек закладів вищої освіти м. Вінниці, оприлюднені на науково-практичній конференції «Бібліотечні компетентності в умовах нових викликів», яка відбулася 2 листопада 2023 р.

Видання адресовано працівникам бібліотек різних типів і форм власності.

Матеріали відтворено зі збереженням змісту, стилю та орфографії оригіналів, наданих авторами. Автори опублікованих статей несуть повну відповідальність за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел та посилання на них.

УДК 021.6(477)

ЗМІСТ

Білоус В. С. Інформаційні послуги бібліотеки ВДПУ ім. М. Коцюбинського: адаптація до реалій часу	4
Гулик І. В., Юрчишина О. А. Сучасні форми та технології популяризації художніх та краєзнавчих видань.....	13
Карпусь Л. В. Інформаційно-бібліотечний простір ВТЕІ ДТЕУ в реаліях сьогодення.....	21
Щукіна Л. Б. Методи популяризації документів фонду рідкісних видань і рукописів Наукової бібліотеки ВНМУ ім. М. І. Пирогова.....	27
Міщан Т. І., Смирнова Т. В. Впровадження програмного забезпечення з відкритим доступом АБІС Koha у науковій бібліотеці ДОННУ імені Василя Стуса.....	37

*Білоус В. С.,
директорка бібліотеки*

ІНФОРМАЦІЙНІ ПОСЛУГИ БІБЛІОТЕКИ ВДПУ ІМ. М. КОЦЮБИНСЬКОГО: АДАПТАЦІЯ ДО РЕАЛІЙ ЧАСУ

*Бібліотека Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського*

Анотація. У статті відображені основні напрями інформаційної діяльності бібліотеки закладу вищої освіти. Зосереджено увагу на важливість адаптації до нових вимог вищої освіти та викликів часу. Висвітлено досвід роботи бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Ключові слова: інформаційна діяльність, електронні ресурси, дистанційна робота, бібліотека та виклики, бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Постановка проблеми. Історичний період розвитку держави та непередбачуваність суспільних змін значною мірою позначаються і на пріоритетах діяльності будь-яких соціально-комунікаційних інституцій [4, с.9]. Драматичний сценарій останніх років призвів до значних коректив в освітній системі, змусив змінити звичайний процес навчання та взаємодії людей, трансформуватися та адаптуватися до нових складних ситуацій. Кризи сьогодення внесли значні зміни у діяльність бібліотеки навчального закладу, сприяли цифровізації інформаційних ресурсів та створення онлайн-простору, збільшення спектру дистанційних послуг. Цифрові технології змінили сутність сучасних бібліотек, що не лише підлаштовуються під нові реалії, а в цілому переосмислюють свою місію в суспільстві [6, с.58]. Сьогодні бібліотеки, маючи достатній потенціал, є не лише активними учасниками інформаційного виробництва, а й навігаторами в інформаційному просторі.

Мета статті. На досвіді роботи університетської бібліотеки показати роль та значення бібліотечного сервісу у виконанні основної місії – оперативно і якісно забезпечувати інформацією науково-дослідні та освітні потреби користувачів за будь-яких викликів та невизначеності.

Аналіз наукових досліджень. Питанню інформаційної діяльності бібліотеки, надання бібліотечних послуг під час будь-яких викликів часу присвячено чимало досліджень. Дана тема розглядається на наукових конференціях, висвітлюється на сторінках фахових видань вітчизняними та світовими науковими працівниками, практиками бібліотечної галузі. Особливого значення для осмислення проблеми інформаційної діяльності бібліотеки в умовах невизначеності та ризиків приділяють у своїх дослідженнях Бруй О., Герасимова С., Колесникова Т., Сердюк С., Яворська Т. та інші. Вітчизняні вчені-бібліотекознавці доводять необхідність впровадження у бібліотеках ЗВО України нових цифрових послуг із супроводження університетської науки [3], які особливо актуальні в умовах кризових явищ.

Виклад основного матеріалу. Ситуація, що склалася внаслідок драматичних подій, поставила бібліотеку Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського перед новими випробуваннями, внесла значні корективи у життя бібліотеки та університету, змусили оперативно реагувати на графік навчання, використовувати форми гнучкої роботи (онлайн та офлайн).

Функціонування та впровадження інноваційних технологій, цифровізація інформаційних ресурсів дали можливість працювати бібліотеці у дистанційному режимі, що є надзвичайно важливим під час тимчасових незручностей, надзвичайних ситуацій (замінування установи, карантину, воєнного стану). Криза сприяла збільшенню спектру дистанційних послуг та створення онлайн-простору, розширення діапазону послуг та ресурсів, які можна виконати віддалено. В складних умовах воєнного стану працівники бібліотеки продемонстрували здатність швидко реагувати на виклики часу, адаптуватися до нових умов і продовжили

інформаційне забезпечення студентів та викладачів. Впровадження дистанційного навчання у вищій школі поставило перед університетськими бібліотеками задачі не тільки збереження якості й повноти традиційних функцій та напрямів діяльності, а й необхідність запропонувати користувачам комплекс нових сервісів і послуг.

Бібліотека ВДПУ ім. М. Коцюбинського за будь-яких суспільних змін є науково-інформаційним центром, якому довіряють і де завжди швидко можна отримати достовірну інформацію та великий перелік різноманітних послуг. Успішність функціонування бібліотеки як центру інформації зобов'язує бібліотечних фахівців швидко та адекватно реагувати на різні виклики, зміни в інформаційних потребах користувачів, удосконалювати форми обслуговування, розширювати спектр бібліотечно-інформаційних послуг, спрямовувати свою діяльність на формування ресурсного потенціалу, створювати сприятливі умови для поширення та вільного доступу до інформації у різних вимірах – онлайн чи офлайн.

Спроможність бібліотеки сьогодні залежить від того, яким електронним ресурсом вона володіє, чи готова надати доступ до світових інформаційних ресурсів, чи здатна працювати та надавати інформаційно-бібліографічні послуги за будь-яких викликів часу.

Серед пріоритетів бібліотеки – забезпечення вільного та необмеженого доступу до інформації усіх категорій споживачів, особливо науковців та студентів, їхня інтегрованість у вебпростір, комфортність послуг. Інтернет-проект «Бібліотека 2.0», який упроваджено протягом 2014-2019 рр., дав можливість бібліотеці зробити доступними для користувачів всесвітньої мережі Інтернет ресурси та сервіси за всіма базовими напрямками діяльності бібліотеки та швидко адаптуватися до обслуговування користувачів в умовах дистанціонування. Колектив бібліотеки зосередився на використанні наявних онлайн-сервісів та розвитку нових. Основу електронних послуг складають: електронний каталог, бібліотечний вебсайт, електронні колекції, доставка

електронних документів за каналами зв'язку, електронна довідкова служба, навчання інформаційної культури, доступ до інтернету [2, с.26].

Одним із важливих напрямів бібліотеки – подальше формування електронної бібліотеки, основними компонентами якої є: електронний каталог, інформаційно-пошукова система, БД повнотекстових видань, зали електронної інформації, безкоштовна Wi-Fi зона, система електронної доставки документів, система створення електронних навчальних матеріалів, яка забезпечує підсистеми (авторизація доступу, обміну, оперативного аналізу статистичної інформації). Бібліотека орієнтується на актуальні для сучасного закладу вищої освіти інформаційні потреби, прагне розширити репертуар інформаційного фонду, зокрема електронного контенту. З кожним роком збільшується частка документів на електронних носіях.

Усвідомлюючи важливість часу, бібліотека акцентує увагу на формування значного масиву інтернет-ресурсів різноманітної направленості, об'єднаних єдиним вікном доступу через вебсайт бібліотеки. Використання вебтехнологій дало можливість надавати користувачу різнопланову інформацію як бібліографічну, так і повнотекстову, активно пропагувати фонди за допомогою віртуальних сервісів.

На офіційному сайті університету розміщено банер доступу до сайту бібліотеки та репозитарію. Важливим джерелом інформації виступає сайт власне бібліотеки, який є багатофункціональним інтерактивним інструментом з надання інформаційних послуг користувачам, просування електронних ресурсів, організації доступу до них. Здійснено адаптивну верстку сайту з метою коректного відображення всіх його сторінок на екранах мобільних пристроїв, залучаючи користувача до комунікаційного процесу.

Формування електронних ресурсів, популяризація ідей відкритого доступу, побудова загальнодоступних архівів наукової інформації є важливим завданням бібліотеки, яка взяла на себе відповідальність за поширення результатів наукових досліджень учених університету в світовому

інфопросторі, формує значний масив інтернет-ресурсів різноманітної спрямованості. На сайті бібліотеки створено Інституційний репозитарій ВДПУ, який формується на базі програмного забезпечення Dspace. Бібліотека популяризує переваги відкритого доступу та залучає вчених університету до співпраці у цьому напрямі. Публікації науковців у відкритому доступі значно збільшують індекс цитування, що впливає на рейтинг як власне науковця, так і закладу освіти в цілому. З цією метою наукові працівники університету активно розміщують наукові праці у відкритому доступі. Продовжується формування кафедральних колекцій академічних текстів здобувачів вищої освіти. Наразі репозитарій нараховує майже 11 тис. публікацій.

Бібліотека займається пошуком, аналізом і збереженням електронної продукції, забезпечує доступ до електронних ресурсів, проводить каталогізацію, пошук, відбір, обробку та аналіз дедалі зростаючих масивів інформації. Джерела формування електронних ресурсів різноманітні: власні електронні документи; придбання у видавництвах паралельно з паперовими виданнями електронних версій; використання вільно доступних електронних документів у мережі Інтернет.

Об'єктами для створення колекції електронних документів у вигляді файлів з текстовою, графічною або мультимедійною інформацією є: електронні копії оцифрованих документів; електронні копії сканованих статей; електронні версії літературних та публіцистичних видань авторів. Зберігання документів здійснюється на файловому сервері бібліотеки з дотриманням всіх правил і норм зберігання та резервного копіювання даних.

На сайті бібліотеки щорічно оновлюються краєзнавчі календарі знаменних дат. Інноваційна діяльність здійснюється також шляхом впровадження проєктів, спрямованих на удосконалення інформаційного обслуговування користувачів, збільшення ресурсної бази бібліотеки. Започатковано та реалізується ряд краєзнавчих інтернет-проєктів: («Життя пов'язане з Поділлям»; «Вінниччина в БД ЕК бібліотеки»; «Вінниччина в Інтернеті»). З метою пропаганди бібліотечних

фондів та популяризації праць випускників Вінницького педуніверситету започатковано та реалізується проєкт «Є імена, які талантом сяють...», який представлено у мережі «Фейсбук». Бібліотекарі пропонують своїм користувачам віртуальні книжкові виставки, буктрейлери, рекомендаційні списки літератури тощо. Цьогоріч бібліотека взяла участь у обласному конкурсі буктрейлерів «Незламна, єдина – Україна моя!», підготувала відеоролик «Все буде Україна» (на книгу В. В'ятровича «Наша столітня. Короткі нариси про довгу війну»).

Активізувалася робота бібліотеки з питань наукометрії: пошук інформації та формування аналітичних звітів вчених та кафедр на базі національного ресурсу «Бібліометрика української науки» та ін. ресурсів наукометричного спрямування; пошук інформації та формування звітів про публікаційну активність (цитованість) науковців університету в наукометричній базі WOS; консультування з питань використання БД Scopus, використання звітів про індексовані видання в Scopus; реєстрація та отримання наукового індексу ORCID, імпорт публікацій з Google-академії в ORCID тощо.

Одним із важливих напрямів діяльності бібліотеки вбачаємо у інформаційно-аналітичному моніторингу та бібліометричному аналізі системи документальних комунікацій університету, створення передумов для представлення науковців у міжнародних реферативних базах і пошукових системах (Scopus, WoS, Google Scholar та ін.). У бібліотеці відкрито безкоштовний доступ до баз даних Web of Science Core Collection, Scopus [1] та тестовий доступ до пакета академічних БД EBSCO EP, окремих архівів видавництва Scisearch та Springer. Для того, щоб підтримати наукову спільноту України під час війни за ініціативи МОН України отримали доступ до ресурсів платформи Research4Life. Дані ресурси активно популяризуються та використовуються.

Особлива увага приділяється молодому науковцю – магістранту, аспіранту. Для цих категорій та для здобувачів вищої освіти працівники бібліотеки проводять заходи з основ бібліотечно-бібліографічних знань та наукометрії у різних

форматах, враховуючи графіки навчання студентів. Також активно використовується інтернет-проект «Наукометричні портрети вчених університету», який акумульовано на окремій сторінці сайту. Даний контент включає інформацію про присутність вчених університету в: Google-академії, Web of Science (WOS), Scopus тощо.

Працівники бібліотеки беруть участь у науково-методичних семінарах з академічної доброчесності для різних категорій користувачів. На цих заходах знайомимо молодих науковців з навичками написання наукових робіт: що таке академічний текст; основні етапи написання академічних текстів; як правильно оформити результати дослідження; практики написання якісного тексту; розповідаємо про академічну доброчесність та презентуємо основні електронні ресурси та інноваційні сервіси; розповідаємо про навички аналітично-синтетичної обробки документів та вимоги до оформлення бібліографічних посилань у відповідності державних та міжнародних стандартів.

Бібліотека ВДПУ ім. М. Коцюбинського, для ефективності інформаційного забезпечення освітян впроваджує сучасні форми проведення педагогічних біографічних і біобібліографічних досліджень. Матеріалізований результат наукової діяльності бібліотеки – публікації статей у фахових періодичних виданнях та наукових збірниках; підготовка методичних матеріалів на допомогу навчальному процесу; видавнича продукція, яка систематизує та популяризує наукові знання вчених університету, розповідає про вчених університету. Бібліотека створила своєрідну галерею представників української педагогічної еліти, підготувавши низку інформаційних довідників та біобібліографічних покажчиків. Серед видань бібліотеки: довідники «Ювіляри ВДПУ». Славна когорта яскравих особистостей представлена виданнями бібліотеки у серії «Педагоги Вінниччини». До ювілеїв вчених університету підготовлені біобібліографічні покажчики: «Н. М. Шунда», «А. М. Подолинний», «І. І. Заєць. Історик. Археолог. Педагог», «Н. Л. Іваницька. З когорти вчених-філологів», «Пірус Т. П. З любов'ю до рідної землі»,

«Г. І. Дениsik», «М. М. Кравець», «Крупка В. П.: слово промовити, як розділити хліб» та інші.

Успішність діяльності бібліотеки вимагає адекватної технології, ефективної управлінської комунікації та залежать від професіоналізму фахівців. Ми розуміємо, що сучасний бібліотечний фахівець має бути готовим до змін, які відбуваються в інформаційному суспільстві, покликаний бути не тільки носієм високої загальної і професійної культури, а постійно опанувати прогресивні бібліотечні технології, реагувати на вимоги часу, щоб не втрачати провідну роль у наданні інформаційних послуг. Знання, вміння, навички, цільові настанови фахівців, які добре розуміються на новітніх технологіях, спроможні продукувати оригінальні ідеї, є вирішальними факторами, що впливають на успішне функціонування установи, якість наданої інформації та рівень обслуговування читачів. Саме такий фахівець може реалізувати концепцію інтелектуалізації бібліотечної професії та забезпечити якісне інформаційно-бібліографічне обслуговування в умовах розвитку інформаційного суспільства [5, с.134].

Висновок. Підводячи підсумки зауважу, що сьогодні ефективність діяльності бібліотеки залежить від бажання та потреби змінюватися, готовності та спроможності працювати, необхідності цифровізації бібліотечних ресурсів, впровадження інноваційного бібліотечного сервісу, можливості дистанційного інформаційного обслуговування. Стратегія розвитку бібліотеки ВДПУ ім. М. Коцюбинського базується на перспективних векторах розвитку, серед яких: цифровізація – основна позиція у роботі бібліотеки ХХІ ст.; формування та забезпечення доступу до інформаційних наукових ресурсів, міжнародних наукометричних баз даних та міжнародних ресурсів відкритого доступу. Насамкінець, можна сказати, що майбутнє бібліотеки – це повноцінна потужна електронна бібліотека, що означає наявність різноманітних інформаційних ресурсів і серверів, якість обслуговування користувачів, комфортні умови для роботи студентів і викладачів та власне бібліотечних

працівників, і важливо – готовність до будь-яких негараздів та викликів часу.

Бібліотека гідно тримає інформаційно-ресурсний стрій, «озброює» освітянську спільноту знаннями, поширює їх серед здобувачів вищої освіти, викладачів університету, інтегрує їх у міжнародний науково-освітній простір, використовує у розробці власних продуктів і послуг.

Бібліотекарі впевнені, доки ми тримаємо культурний рубіж, доти Бог оберігає нашу рідну Україну. Працюємо задля перемоги і наближаємо її!

Список використаних джерел

1. Білоус В. С. Бібліотека – різновекторний навігатор у соціально-комунікаційному просторі закладу вищої освіти. *Наукова еволюція досліджень бібліоінформаційної ноосфери* : Міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 19–21 черв. 2019 р. / Наукова бібліотека ОНУ імені І. І. Мечникова. *Бібліотечний Меркурій*. 2019. Вип. 2 (22). С. 111–129. URL: [https://doi.org/10.18524/2304-1447.2019.2\(22\).180330](https://doi.org/10.18524/2304-1447.2019.2(22).180330)

2. Білоус В. С. Електронні ресурси – вагома складова документно-інформаційного ресурсу бібліотеки ВНЗ. *Електронні ресурси та технології: створення, використання, доступ* : зб. матеріалів Міжнар. інтернет-конф., Вінниця, 10–17 трав. 2011 р. Київ : Кондор, 2011. С. 26–31.

3. Колесникова Т. О. Цифрові сервіси бібліотек ВНЗ із забезпечення розвитку науки. *Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Івано-Франківськ, 16–19 черв. 2015 р. Івано-Франківськ : НТБ ІФНТУНГ, 2015. С. 147–160. URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/handle/123456789/3907>.]

4. Сердюк С., Герасимова С. Бібліотеки України під час війни: адаптація до нових реалій та визначення пріоритетів. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2022. № 3. С. 9–14.

5. Яворська Т. М. Професійна підготовка бібліотечних фахівців у контексті розвитку інформаційного суспільства.

Збірник наукових праць професорсько-викладацького складу ДонНУ ім. В. Стуса. 2019. С. 133–134.

6. Яворська Т. М. Цифрові тренди розвитку бібліотек в інформаційному суспільстві. *Інформація та соціум*. 2020. С. 58–60.

INFORMATION SERVICES OF THE LIBRARY OF VSPU NAMED AFTER M. KOTSYUBINSKY: ADAPTATION TO THE REALITIES OF THE TIME

Abstract. *The article reflects the main areas of information activity of the library of the institution of higher education. Attention is focused on the importance of adaptation to the new requirements of higher education and the challenges of the times. The experience of the library of Mykhailo Kotsiubynskiy Vinnytsia State Pedagogical University is highlighted.*

Keywords: *information activity, electronic resources, distance work, library and challenges, library of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University.*

УДК: 026:821+908]:004.77(477.44)

Гулик І. В.,

завідувачка відділу культурно-просвітницької роботи

Юрчишина О. А.,

завідувачка сектору краєзнавчих видань

СУЧАСНІ ФОРМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ХУДОЖНІХ ТА КРАЄЗНАВЧИХ ВИДАНЬ

Наукова бібліотека ВНМУ ім. М. І. Пирогова

Популяризація літературних творів та краєзнавчих інформаційних ресурсів бібліотеки сприяє формуванню духовної та інтелектуальної міцності, національної й

генетичної пам'яті. Останні роки розширили можливості спілкування та вміння слухати один одного, обмінюватися думками в реальному часі та ефективно використовувати технічні можливості. Завдяки цифровим технологіям інформаційний контент широко заповнив медіапростір і дав поштовх до розвитку рекламної діяльності. Поряд із традиційними формами популяризації видань бібліотека активно використовує віртуальний простір. Саме інтернет і соціальні мережі додали нові елементи до основних засад популяризації і перевели їх у віртуальне середовище. Застосовуючи сучасні інформаційні технології, бібліотека активно використовує різні канали комунікації для реклами, просування книжкових новинок та розкриття фонду.

Обов'язок бібліотекаря полягає в тому, щоб бути в курсі сучасних літературних тенденцій і серед широкого розмаїття вміло вибирати найкраще, враховуючи інтереси читачів та покладаючись на власні критерії. Працівники художнього абонементу до кожного читача мають індивідуальний підхід, мотивують їх та роблять читання цікавим, різноманітним, корисним і, головне, постійним. Формат живого спілкування має ключове значення при кожному зверненні читача – це цікаві діалоги про прочитане, обговорення проблем сьогодення, задушевні бесіди та рекомендація нових книг для читання.

У соціальних мережах у рубриці «Новинки-родзинки» систематично знайомимо читачів з сучасними різножанровими літературними творами вітчизняних і зарубіжних письменників, які надійшли у фонд художнього абонементу. У дописах представляємо естетично оформлене фото книги і коротку анотацію, яка не розкриває сюжет, а навпаки – створює інтригу і викликає інтерес до твору.

Презентацію книг зі скарбниці світової літератури здійснюємо у рубриці «Світова література в перекладі українською мовою», де презентуємо твори відомих класиків у перекладі українських перекладачів, літературознавців. У цьому форматі візуальний контент створюємо на основі відомої цитати з обраного твору. Родзинка в тому, що цитату подаємо мовою оригіналу та в перекладі українською мовою. При роботі

над таким контентом іноді виникають труднощі, проте процес створення стає ще більш цікавим. Наприклад, презентуючи збірник вибраних творів швейцарського письменника Фрідріха Дюрренматта «Суддя та його кат», використали цитату «Ich habe ins Blaue geschossen und ins Schwarze getroffen», дослівний переклад якої «Я стріляв у темряві і потрапив у яблучко», а у перекладі К. Гловацької – «Я стрельнув навмання, а поцілів влучно». Це не змінило сенсу, але показало приклад гарного літературного перекладу чи інтерпретації. Або ж цитата з книги «Острів смерті» Такехіко Фукунаги. Чи багато хто розуміє японську? Мабуть ніхто. Але створюючи цей контент, було важливо не спотворити і не помилитися в пошуках оригінального тексту.

Кожен читач має можливість обрати книгу до душі за своїми літературними вподобаннями на сайті бібліотеки у презентаціях творів сучасних українських та зарубіжних авторів: «Бібліотека запрошує на побачення з книгою», «Романтична проза», «Літературні твори воєнної тематики».

Значну увагу бібліотека приділяє комплектуванню фонду творами письменників-медиків та письменників, які висвітлюють медичну тематику. Ці видання рекомендуємо в презентаціях «Медицина в художньому слові» та «Ці книги написані лікарями і не тільки».

До ювілейних дат письменників бібліотекарі готують презентації їх творів, у форматі цитатника створюють яскраві постери із крилатих висловів українських авторів. Бесіди про відомих українських письменників та їх творчість входять до переліку щотижневих заходів зі студентами творчої студії «Вежа».

Образним і яскравим інструментом для популяризації художніх і краєзнавчих творів є буктрейлер. Він надає можливість візуально представити книгу, привернути увагу глядачів та спонукати до читання книги. Короткий відеоролик досягає великого охоплення аудиторії. Глядачі діляться враженнями про буктрейлер з друзями та знайомими, що сприяє популяризації книги. Буктрейлер є одним з інструментів комунікації та забезпечує активну взаємодію автора з читачами,

особливо якщо його створено на замовлення. Таким продуктом є буктрейлер на підручник з гінекології та акушерства «Clinical cases in obstetrics and gynaecology» та відео «Стоматолог іде в бібліотеку» для стоматологічного факультету.

Найбільш повно презентувати фонд бібліотеки допомагають підбірки наукових та навчальних видань, посібників відповідної тематики, які працівники бібліотеки готують до медичних свят та пам'ятних днів, що відзначаються в Україні чи світі, а саме: Дня стоматолога, Всесвітнього дня боротьби з туберкульозом, Міжнародного дня охорони жіночого здоров'я, Днів нефролога, сімейного лікаря, травматолога та ін.

Увагу до видань привертають також особисті зустрічі з авторами, під час яких читачі мають унікальну можливість відчувати безпосередню спільність і обговорити книгу з творчою особистістю, що створила цей твір. Ці зустрічі відкривають новий горизонт розуміння книги, дозволяючи зануритися у глибину авторської ідеї, відчувати його інсайти та поділитися власними враженнями та відчуттями. На творчій зустрічі з О. Дмитруком, відомим вінницьким письменником, автором багатьох історичних та пригодницьких романів, спільно з співробітниками кафедри філософії та суспільних наук, працівниками бібліотеки та студентами університету було презентовано та обговорено літературні твори автора. Після цікавої та пізнавальної зустрічі всі 11 примірників, які є у фонді бібліотеки, були видані читачам.

Книжкові клуби також значно впливають на популяризацію книг і відіграють важливу роль у соціальній спільноті. «Клуб любителів художньої літератури» вже декілька десятиліть діє у нашій бібліотеці. У багатьох читачів, які раніше лише зрідка читали художню літературу, з'явився смак до читання, вони почали замовляти до фонду клубу новинки. Найбільш затребувані, особливо у студентів, твори сучасних українських письменників лауреатів літературних премій і конкурсів. Працівники абонементу художньої літератури при комплектуванні фонду завжди переглядають сайти, аналізують рейтинги та рецензії. «Клуб...» надає

можливість читачам обговорювати прочитані книги та ділитися своїми враженнями. А колективне обговорення творів зі студентами творчої студії «Вежа» мотивує учасників частіше читати книги. Іноді звичайні обговорення перетворюються на літературні баталії та зі стін бібліотеки перетікають у групові чати, а це сприяє віртуальній популяризації. Коли певна книга отримує рецензії, відгуки (і не обов'язково позитивні) і рекомендації в групі, це сприяє її рекламі та стає основою для формування читацьких трендів.

Популяризації краєзнавчих інформаційних ресурсів набуває виключно важливого значення. З метою широкого охоплення читацької й глядацької аудиторії для висвітлення подій часто використовуємо симбіоз заходів. Зокрема, популяризуючи наукову, педагогічну та краєзнавчу діяльність професора ВНМУ А. Т. Давидюка, в газеті «Молодий медик» було опубліковано статтю «Лікарська гекатомба» Анатолія Давидюка» (2018), яка презентувала його книгу. До 85-річчя від дня його народження – статтю «Життя на вістрі правди» (2023) у «Віснику Вінницького національного медичного університету» та підготовлено буктрейлер на книгу «Лікарська гекатомба». Знаковим заходом став круглий стіл «Громадсько-політична діяльність А. Т. Давидюка: погляд у минуле заради майбутнього», де відбулося щире спілкування, перемежоване теплими спогадами колег, друзів, односельчан та презентовано бібліографічний огляд праць професора «Забуттю не підлягають» і експозицію документів, книг, світлин «Трагічними сторінками літописів: шлях до правди».

Краєзнавчі ресурси бібліотеки популяризує низка електронних виставок про науковців, які у різні часи працювали в університеті й зробили неоціненний внесок у розвиток вітчизняної та світової медицини, зокрема: «Світло душі Рудюка Максима Павловича», «Савостьянов Олександр Олександрович (1871–1947) – перший завідувач кафедри медичної біології ВНМУ ім. М. І. Пирогова», «І. А. Данилевський – перший завідувач кафедри очних хвороб Вінницького медичного інституту» та ін. Вшановуючи випускників, науковців, студентів університету – учасників

Євромайдану, антитерористичної операції (АТО), операції об'єднаних сил (ООС) та російсько-української війни підготовлено електронні виставки «Лікар-кіборг Олександр Кондратюк», «Не зорі падають із неба. Зірки ідуть у небеса», «Випускниця ВНМУ Людмила Горова: поезія супроти війни».

Популяризації краєзнавчих джерел бібліотеки сприяють також публікації у різних періодичних виданнях. Статті та замітки працівників бібліотеки були надруковані у газетах «Слово Просвіти», «Літературна Україна», «Приватний лікар» та низці інших центральних і регіональних газет України, а також представлені на сайтах цих видань. Редакції університетських видань – газети «Молодий медик» та наукового видання «Вісник Вінницького національного медичного університету» – цінують наукові пошуки бібліотеки та систематично публікують їх на своїх шпальтах. Грунтовними є публікації «Кафедра шкірних та венеричних хвороб Вінницького державного медичного інституту: перші кроки діяльності», «Софроній Терентійович Новицький - завідувач кафедри оперативної хірургії і топографічної анатомії Вінницького державного медичного інституту (1937-1941 рр.)», «Професор Болярський: хірург-новатор, науковець, педагог, громадський діяч», «Перший завідувач кафедри біології Вінницького медичного інституту О. О. Савостьянов: ботанічні екскурсії...», «Василь Данилович Білик – ректор, почесний громадянин міста Вінниця») та ін.

Написання статей до Вікіпедії та Енциклопедії Сучасної України про науковців ВНМУ, у яких висвітлено їх життєвий шлях, творчий доробок та подано літературу про них, сприяє поширенню наукового надбання університету.

Участь у всеукраїнських та регіональних науково-краєзнавчих конференціях є гарною нагодою розповісти про науковий спадок перших завідувачів кафедр та невідомі сторінки в історії становлення Вінницького медичного університету, які розкрито у низці доповідей: «Юлій Семенович Гросман – організатор і перший завідувач кафедри фармакології Вінницького медичного інституту (1937-1941)», «Борис Павлович Бруханський – видатний педіатр першої

половини ХХ ст.», «Олексій Юліанович Новицький – дослідник малакофауни Поділля» та ін. Інколи опубліковані краєзнавчі розвідки торкаються нових тем, ніким раніше не досліджених. Не виключено, що вони в майбутньому стануть ідеями для нових книг, зокрема: «Повертати людям сонце: пам'яті Віри Юліанівни Раїнчик», «Полит Дмитрович Купріянов: лікар, науковець, театрал», «Лікар Володимир Трикуленко: дитина супроти війни, або бути почутим».

Власні видання Наукової бібліотеки представлено на її сайті та в інституційному репозиторії. Вагомими здобутками для колективу бібліотеки стали монографія «Вінниця – місто послідовників М. І. Пирогова», книга пам'яті «Війна пройшла по їхніх долях», збірник «Лорін-Епштейн Мойсей Юлійович», нарис «Бібліотека ВНМУ – місце, де вирує життя», а також щорічні календарі «Вінниччина медична», «ВНМУ ім. М. І. Пирогова: ювілеї, події, дати» та низка біобібліографічних покажчиків серій «Історія ВНМУ ім. М. І. Пирогова» та «Вчені нашого університету».

Краща реклама – це відгуки користувачів. Приємно отримувати зворотний зв'язок з читачами і тим більше авторами творів, які гідно оцінюють роботу бібліотеки в цьому напрямі. Професор С. Г. Ванштейн, випускник Вінницького медичного інституту 1961 року, громадянин Німеччини, зазначив: *«А згадану мною книгу... ви можете прочитати в інтернеті: Ректори ВНМУ ім. М. І. Пирогова.pdf. Не полінуються це зробити і подумки подякувати всім, хто писав, складав і редагував цей, як скромно зазначено, «бібліографічний покажчик». ... Наукова бібліотека, гадаю, один із найкращих підрозділів інституту... Який обсяг роботи, яка ретельність добору матеріалів!» ...Можу назвати подібні дуже вдалі видання ще й ще, але я вже все сказав... І чому я написав статті про випуски до- та перших повоєнних років: на допомогу (на знак подяки) бібліотеці»* [переклад з рос.]. Але чого вартий позитивний відгук від Ірини Говорухи, автора рекламованої книги-диалогії «Плахта»: *«Вражена Вашою роботою. Ви зворушили мене. Просто до сліз! Справжній*

буктрейлер. Дуже талановито, щемно, щиро! Спасибі Вам величезне! Ви створили справжній шедевр!».

Університетська спільнота постійно слідкує за дописами бібліотеки в соціальних мережах та залишають власні коментарі, які підтверджують важливість роботи бібліотекарів: *«Дякую за поповнення фонду перлинами українських митців слова. До зустрічі в нашій книгозбірні», «Наша книгозбірня унікальна завдяки професіоналізму наших бібліотекарів. Дякуємо!»* (доц. Алла Крижанівська), *«Дякуємо за вашу роботу і розширення нашого кругозору»* (доц. А. Сидорук), *«Щира подяка співробітникам нашої бібліотеки за організацію та проведення заходів...»* (доц. Володимир Коваленко), *«Наші бібліотекарі надзвичайно досвідчені. Так і хочеться їх обняти, подякувати за професіоналізм, за кропітку працю, любов до книг і читачів»* (проф. Володимир Півторак).

Краєзнавчі видання бібліотеки використовують у своїй професійній діяльності та популяризують також інші установи Вінниці та України, окремі краєзнавці та фахівці. Зокрема, Вінницький Центр генеалогії «Пращур», бібліотеки та музеї, обласний центр народної творчості. Валентина Пустіва, шеф-редактор інтернет-видання «Депо. Вінниця», у статті «Сто років медичної науки: Що відомо про людей, які очолювали медуніверситет у Вінниці з 1921 року до наших днів» зазначила: *«Сектор краєзнавчих видань університетської бібліотеки під керівництвом завідувачки Ольги Юрчишиної зібрав відомості майже про всіх ректорів (директорів) закладу і поділився результатами досліджень з редакцією».*

Усі вищезгадані аспекти популяризації видань допомагають працівникам бібліотеки зробити читання більш доступним і привабливим для користувачів та популяризують роботу бібліотеки загалом. Майбутній прогрес завжди залежить від тих зусиль, які заздалегідь вкладаються у його досягнення.

*Карпуть Л. В.,
завідувачка інформаційно-
бібліографічного відділу*

ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНИЙ ПРОСТІР ВТЕІ ДТЕУ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Бібліотека ВТЕІ ДТЕУ

Діяльність сучасної бібліотеки, як соціального інституту, спрямована на виконання завдань, покладених на неї державою та суспільством. Сучасна бібліотека ЗВО – це книгозбірня суспільних знань, виробник інформаційних продуктів і сервісів, що забезпечує освітні, наукові, культурні та соціальні потреби користувачів.

Бібліотека є структурним підрозділом ВТЕІ ДТЕУ, який забезпечує інформацією навчально-виховний процес інституту, створює сприятливі умови для поширення та вільного доступу до інформації, забезпечує впровадження нових інформаційних технологій, виконує роль центру інформаційного забезпечення навчального, наукового та культурного процесів. Свою діяльність бібліотека організовує спільно з науково-педагогічним колективом, керуючись нормативними документами Міністерства освіти і науки України. Варто відзначити, що у нових реаліях фахівці нашої бібліотеки демонструють високий рівень знань, професійну мобільність, швидке реагування на події та спроможність до змін.

Бібліотека під час воєнного стану продовжує надавати послуги з інформаційного забезпечення науково-дослідного та навчально-виховного процесу інституту. Саме тому робота бібліотеки ВТЕІ орієнтована сьогодні на створення єдиного комунікаційного простору, зібрання друкованої та електронної колекцій, що досягається шляхом формування власних та організації доступу до світових інформаційних ресурсів.

Багатогалузевий бібліотечний фонд формується вже понад 55 років і нараховує понад 244 тисячі книг та електронних видань навчальної, наукової, методичної,

художньої літератури та фахові періодичні видання державною та іноземними мовами. Нажаль, за останні роки, поповнення книжкового фонду значно скоротилось, тому пріоритетним напрямком роботи з фондом є формування електронних ресурсів бібліотеки відповідно до фахових потреб нашого інституту.

Мережева повнотекстова база електронної бібліотеки створена у 2015 році, містить 4533 одиниці електронних документів навчальної та навчально-методичної літератури видавництва ВТЕІ ДТЕУ, рекомендованої до вивчення за освітніми програмами, а також наукові видання – монографії, збірники наукових конференцій. Розуміючи переваги електронної бібліотеки (цілодобовий доступ, можливість копіювання, зручний сервіс для читання онлайн) бібліотека продовжує розвивати концепцію забезпечення віддаленого доступу до необхідної інформації та її оперативного отримання.

Використовуючи програмне забезпечення УФД «Бібліотека», створено електронний каталог з можливістю пошуку літератури через предметний інформаційно-пошуковий тезаурус, який адаптовано до освітніх програм та тематики наукових досліджень інституту. Автоматизовано інформаційно-довідкове обслуговування, реєстрацію читачів та книговидачу, облік бібліотечних фондів.

Ресурсом власної генерації є електронний каталог бібліотеки. Він відображає фонд книгозбірні, надає інформацію про документи та їх місцезнаходження. Його обсяг складає понад 103 тисячі бібліотечних записів, які є результатом науково-аналітичної обробки видань. Відкритий і доступний у віртуальному просторі ресурс дозволяє користувачам працювати з інформаційним контентом цілодобово. Можливість доступу через вебсторінку до електронного каталогу важлива і актуальна для обслуговування користувачів, особливо в умовах дистанційного навчання. З метою розширення можливостей якісного обслуговування користувачів бібліотеки та наповнення електронного каталогу продовжується робота з аналітичного опису статей з онлайн-журналів, кількість яких налічує 38 назв. Основна увага

приділяється науковим фаховим виданням з економічної, фінансової, юридичної, маркетингової та інших тематик. Наразі електронний каталог містить понад 11900 онлайн-статей.

Важлива роль розвитку наукових досліджень сьогодні належить Репозиторію ВТЕІ ДТЕУ, що забезпечує відкритий доступ та популяризацію наукового доробку науковців ВТЕІ. Репозиторій сприяє формуванню й розвитку авторитетності науковців інституту, популяризує їхні праці й покращує наукометричні показники академічної спільноти ЗВО. Сьогодні у відкритому електронному архіві ВТЕІ налічується понад 3 тисячі публікацій науковців.

Вся робота з Репозиторієм тісно пов'язана з використанням інформаційної системи SEL, яка забезпечує доступ і розповсюдження електронних документів. Фахівцем відділу репозиторій наповнюється працями науково-педагогічних працівників, редагуються публікації згідно вимог та правил бібліографічного опису за Національним стандартом.

У цей складний для науки час наукометрична діяльність бібліотеки ВТЕІ ДТЕУ проходить у тісній співпраці з науковим відділом інституту. Адміністратор баз даних інформаційно-бібліографічного відділу постійно контролює доступ до наукометричних баз даних, надає навчально-консультаційну підтримку науково-педагогічним працівникам з питань актуалізації та зміни профілів вчених в міжнародних наукометричних базах даних Scopus, Web of Science, Academia.edu та інших. Проводить постійний моніторинг профілів науковців в пошуковій системі Google Scholar. Перевіряє наявність реєстрації науковців у міжнародних наукових мережах, правильність оформлення профілів науковців на сайті ВТЕІ ДТЕУ, відповідність зазначених ID-ідентифікаторів у ORCID. Здійснює моніторинг переліку статей науковців ВТЕІ ДТЕУ у наукометричних базах даних Scopus та Web of Science. Для звіту про наукову діяльність надає інформацію про показники SJR та SNIP журналів, що індексуються базою Scopus та показник JIF журналів, що індексуються базою Web of Science, показник впливовості

науковця h-index та квартиль журналу у вищезазначених базах даних.

Бібліотека організовує онлайн-реєстрацію та облік науково-дослідних робіт науковців ВТЕІ ДТЕУ в Українському інституті науково-технічної експертизи та інформації (УкрІНТЕІ).

Велике значення для удосконалення інформаційної роботи бібліотеки має власна база даних «Праці науково-педагогічних працівників ВТЕІ ДТЕУ», яка відображає їх навчально-методичні та наукові видання і налічує понад 8300 наукових праць.

На високому професійному рівні готуються і видаються тематичні і персональні бібліографічні покажчики з наукових доробків провідних вчених інституту серії «Нехай не згасне світ науки». До 55-річчя заснування ВТЕІ ДТЕУ інформаційно-бібліографічний відділ підготував три бібліографічних покажчики провідних науковців інституту: «Даценко Ганна Василівна», «Нікітішин Андрій Олександрович», «Хачатрян Валентина Валентинівна». Покажчики були надруковані у редакційно-видавничому відділі ВТЕІ, а також представлені на вебсторінці в розділі «Видання бібліотеки».

Традиційно бібліотека готує «Інформаційний бюлетень нових надходжень», який був започаткований у 2000 році. До бюлетеня входять лише ті видання, які вже пройшли відповідну науково-технічну обробку та введені в електронний каталог.

Завдяки творчому підходу та сучасним технологіям інформаційний бюлетень містить скановану титульну сторінку книги, бібліографічний опис та анотацію. Також він може містити бібліографічний перелік опорних конспектів лекцій, збірників наукових праць та електронних ресурсів. В інституті бюлетень нових надходжень розповсюджується в PDF-форматі системою електронної корпоративної пошти для адміністрації, кафедр, а також розміщується на вебсторінці бібліотеки у розділі «Нові надходження».

Тісно співпрацюючи з кафедрами інституту та узгоджуючи необхідність висвітлення наявних фахових джерел, інформаційно-бібліографічний відділ готує рекомендаційні

списки літератури, наявної у фонді бібліотеки та інститутському репозиторії за останні п'ять років. В цьому навчальному році такі списки готувалися до акредитацій освітніх програм, до яких додавалися наукові доробки гарантів та академічного персоналу. До прикладу: «Менеджмент», «Соціальне забезпечення», «Міжнародний бізнес», «Ресторанні технології» та інші. З рекомендаційними списками літератури можна ознайомитися на вебсторінці в розділі «Видання бібліотеки».

Для науковців, викладачів та здобувачів вищої освіти постійно проводиться робота по визначенню індексу УДК та авторського знаку для наукових видань. Однією з послуг інформаційно-бібліографічного інформування є виконання тематичних запитів користувачів: підготовка списків літератури до освітніх програм, рефератів, статей, тез, курсових та кваліфікаційних робіт відповідно до ДСТУ 8302:2015.

Щороку бібліотека ВТЕІ ДТЕУ гостинно відкриває двері для студентів-першокурсників, допомагає викладачам інституту створювати атмосферу творчої зацікавленості у навчанні та науці, впливати на формування у здобувачів вищої освіти мотивації до успішної професійної діяльності. Тому бібліотекарі проводять заняття, на яких знайомлять здобувачів вищої освіти зі структурою бібліотеки, правилами користування та інформаційними послугами.

Важливим інструментом дистанційного забезпечення інформаційних потреб та розширення бібліотечних послуг є вебсторінка бібліотеки, яка постійно поновлюється та модернізується. Її змістовна частина поповнюється актуальною інформацією про бібліотеку, видання та послуги, події та заходи.

Одним із основних каналів забезпечення інформаційної діяльності бібліотеки є сторінка в соціальній мережі «Фейсбук», на якій висвітлюються актуальні новини, події, інформація про заходи бібліотеки, фотозвіти, запрошення на виставки, презентації, зустрічі.

Однією з форм популяризації інформаційних джерел та розкриття бібліотечних фондів через вебсторінку та платформу

«Ютуб» є віртуальні тематичні виставки, інформаційні калейдоскопи, віртуальні дайджести, буктрейлери, наприклад: «Чорнобиль – гіркий полин пам'яті та болю», «Павло Скоропадський – останній гетьман України», «Сильна! Єдина! Вільна!» та інші.

В бібліотеці постійно організовуються книжково-ілюстровані виставки, які присвячуються подіям міжнародного і загальноукраїнського життя, творчості визначних письменників, діяльності видатних постатей, знаменним історичним датам.

З метою розширення комунікативного простору бібліотека, в тісній співпраці з деканатами інституту, кураторами академічних груп, проводить різноманітні культурно-виховні заходи: зустрічі, екскурсії, майстер-класи тощо. До тижня обліково-фінансового факультету для здобувачів вищої освіти був проведений майстер-клас з написання великодньої писанки. В рамках проведення Днів європейської спадщини колектив бібліотеки організував майстер-клас з виготовлення ляльки-мотанки, який провела майстриня Ніна Василівна Новохацька. Захід супроводжувався тематичною книжково-ілюстративною виставкою «Дарунок у спадок».

Періодично бібліотека інституту організовує і проводить зустрічі з письменниками. З нагоди Міжнародного дня рідної мови відбулася творча зустріч з вінницькою письменницею та поетесою Ларисою Сичко.

До відзначення 209-ї річниці з дня народження Великого Кобзаря була проведена Шевченківська вікторина.

Моніторинг та впровадження новітніх технологій, пошук сучасних форм і методів обслуговування користувачів, автоматизація бібліотечних процесів, поєднання традиційних і нових послуг та інформаційних сервісів, активна взаємодія із науково-педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти – все це дає можливість бібліотеці інституту відповідати вимогам часу та бути затребуваною бібліотекою закладу вищої освіти.

*Шукіна Л. Б.,
завідувачка сектору рідкісних книг і рукописів*

**МЕТОДИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ДОКУМЕНТІВ
ФОНДУ РІДКІСНИХ ВИДАНЬ І РУКОПИСІВ НАУКОВОЇ
БІБЛІОТЕКИ ВНМУ ІМ. М. І. ПИРОГОВА**

Наукова бібліотека ВНМУ ім. М. І. Пирогова

*«Після задоволення мати бібліотеку немає нічого
більш приємного, ніж говорити про неї
та ділитися з іншими багатствами думок...»*

Шарль Нод'є

З бібліотекою, тобто з книгою, історія така ж сама, як з мандрями. Уявіть, що доля подарувала вам можливість гайнути світ за очі у подорож в добрій компанії. Ви отримали безліч вражень, побачили нові міста, милувалися екзотичними краєвидами, познайомились з цікавими людьми, спробували незвичні вам страви місцевої кухні, придбали корисні речі чи просто дрібнички на пам'ять, пережили безліч пригод... І от ви повернулись додому і... нікому нічого не розповідаєте?!?! Авжеж ні! Тому я цілком згодна з висловом Шарля Нод'є – про книги потрібно розповідати.

Кому знайоме ім'я Шарля Нод'є? Зрозуміло – француз, очікувано – письменник часів великої французької революції. Виявляється мсьє Шарль був бібліотекарем бібліотеки графа д'Артура, який згодом став королем Франції Карлом X, а у 1825 році одночасно з Віктором Гюго вступив на посаду бібліотекаря бібліотеки Арсеналу. Отримавши доступ до старовинних книг, невтомно їх пропагував.

Активно популяризують рідкісні книги й сучасні бібліотекарі, адже розуміють, що документи цього фонду – це специфічний сегмент будь-якої книгозбірні, які ніколи не будуть обертатися так, як, до прикладу, академічний підручник чи сучасна монографія на актуальну у фаховому середовищі

тему. Ці книги для тих, хто «низько косить та глибоко копає»... Але намагатися розширити коло зацікавлених, варто...

«Зберігаємо. Вивчаємо. Популяризуємо.» – саме дотримуючись такої тези працюють фахівці сектору рідкісних книг та рукописів нашої книгозбірні. Популяризація видань на сучасному етапі передбачає широке поєднання традиційних методів та використання новітніх інформаційних технологій та засобів опосередкованого впливу на цільову аудиторію. І помітним стає лише яскравий, лаконічний, змістовний та динамічний продукт. З цією метою співробітники сектору готують інформативні і пізнавальні тематичні відеоогляди, книжкові та персональні виставки до ювілейних дат і подій, які пропонують поринути у світ книжкових відкриттів, які вдалось здійснити, працюючи з рідкісними книгами, а створені продукти об'єднують у тематичні цикли «Книги-ювіляри», «Колекції видатних медиків Вінниччини», «Із фонду рідкісних видань» тощо.

Одним із найстаріших способів популяризації книги є книжкові виставки. Започатковані у ХІХ ст. мистецтвознавцем та громадським діячем В. В. Стасовим, вони мали характер музейної експозиції і наповнювались найбільш цінними виданнями, що зберігались у фонді. Окрім основної, пізнавальної та сенсової складової, експозиції створюють неповторну атмосферу в приміщенні, доповнюють інтер'єр сектору, тому ми не відмовляємося від цієї форми популяризації книги і використовуємо її одночасно з більш сучасними формами експонування фонду. Майже кожна книга фонду може подаватися, як музейний експонат.

Сучасна академічна спільнота має бути обізнана з «Підручниками вищої медичної школи ХІХ ст.» – саме така назва книжкової виставки, на якій представлено класичні підручники, за якими навчалися у ті часи. Досить цікавий «Курс фармакогнозії» (1890) А. Д. Чірікова. Автор народився у Харкові, навчався і захистив дисертацію у цьому місті. У 1871 р. він склав підручник з фармакогнозії, який було видано за кошти університету. Його життя у певний час було пов'язано зі Слав'янськом, в околицях якого він побудував завод з

переробки відходів тварин. У Бахмуті він працював лаборантом на солеварному та садовому заводі. Приват-доцент Харківського університету. Читав унікальні лекції, які складав виключно за матеріалами власних праць. Поруч трьохтомний «Атлас анатомії людини» Вернера Шпальтегольца. Це основна праця відомого німецького анатома, яку він багато разів перевидавав різними мовами. В нашому фонді 20 примірників цього видання різних років видання, різної повноти та у дуже різному стані. Деякі примірники атласу розібрані (ким, коли?) по розділах та переплетені, мають штампи кафедри нормальної анатомії ВМІ. Судячи з усього, атлас активно використовували в навчальному процесі на етапі становлення інституту.

Виставка «Жінка, лікар, доктор медицини» презентує дисертації на ступінь д-ра медицини цілої плеяди жінок-лікарів. Сучасним жінкам навіть уявити важко, який спротив суспільства, осуд, несприйняття долали жінки у ХІХ ст., які мріяли про вищу освіту та фах лікаря. Більшість робіт, представлених на виставці, було захищено на початку ХХ ст., більшість жінок-авторів освіти в цей період здобували вже у російській імперії. У ХІХ ст. це можна було зробити тільки в Європі і не без перешкод. До прикладу, у 1873 р. вищу освіту в університеті Цюріха здобули 103 жінки з російської імперії, 43 з них – жінки з українських губерній... Хто вони?... Дора Ісидорівна Пескер з Херсону, у 1900 р. закінчила медичний факультет у Парижі. Декілька років поспіль працювала у лабораторіях Відня у знаних австрійських та німецьких вчених, де і написала дисертацію «К учению об эмбриологии нейрофибриллей» (1907). У Харкові витримала державний екзамен та здобула звання жінки-лікаря, а дисертацію захистила в Юр'ївському університеті. Віра Михайлівна Данчакова закінчила медичний факультет Лозанського університету. З 1905 р. – лікар Катеринославської Земської Губернської лікарні, помічниця прозектора з повноваженнями працювати при Пастерівській станції та викладати у фельдшерській школі. Дисертацію «Къ вопросу о нейрофибрилярном аппарате нервных клеток и его изменениях при бешенстве» (1907) захистила у Військово-

медичній академії. Уродженка Чернігова Ганна Іокимівна Сахновська з відзнаками закінчила Клінічний Повивальний інститут (1903) та Жіночий Медичний інститут (1911) у Петрограді. Лікар-доброволець у передовому вагоні-перев'язочній на Галичині та у Польщі... Екзамен на ступінь доктора медицини витримала при Жіночому Медичному інституті в 1913 р., захистивши дисертацію «К вопросу о влиянии фармацевтических веществ на сосуды изолированного головного мозга» (1917). Варвара Кашеварова-Руднева, автор дисертації «Материалы для патологической анатомии маточного влагалища» (1876), ступінь лікаря отримала в Імператорській Медико-хірургічній академії. На той час це було нечувано та могло означати, що жінка була надзвичайно обдарована та наполеглива. Тут треба зазначити, що у більшості дисертацій, виданих в той час, в кінці роботи розміщено стисле резюме автора роботи – Curriculum vitae. Для нас це безцінне, а іноді єдине джерело інформації про автора.

На кінець ХІХ ст. в Україні сформувалися декілька потужних наукових медичних спільнот у великих університетських містах. Презентація «Друкована спадщина Харківських медиків ХІХ початку ХХ ст. з фонду НБ ВНМУ» – розповідь про видатних науковців та їх праці, а саме: В. Д. Груббе, засновника Харківського наукового медичного товариства; В. Я. Данилевського – автора підручника «Физиология человека» (1913); професора В. М. Шамова, який стояв у витоків організації служби переливання крові в Україні, вперше успішно здійснив переливання з урахуванням груп крові, багато експериментував в галузі трансфузіології; М. П. Трінклера, універсального хірурга, який одночасно з клінічною практикою багато років працював відповідальним редактором наукового журналу «Лікарська справа», який виходить і досі; В. П. Воробйова, автора легендарного харківського видання «Атласу анатомії людини» у 3 т., використовувався як основний підручник вищої медичної школи протягом усього ХХ ст. та видавався величезними тиражами. Зараз стає у нагоді викладачам як довідник з української анатомічної термінології.

Електронна книжкова виставка «Хірургія – вінець всіх лікарських мистецтв» представила праці хірургів ХІХ ст., які внесли вагомий внесок в організацію та розвиток теоретичної і практичної хірургії – М. І. Пирогова, А. Герена, Т. Більрота, Т. Кохера, Й. Мікуліч-Радецького, Н. Д. Монастирського, а також праці учня М. І. Пирогова, проф. Київського університету Св. Володимира В. О. Караваєва.

Для науковців сьогодення цікаво познайомитися з науковими роботами ХІХ ст., які друкувалися в серії «Докторських дисертацій, дозволених для захисту в Імператорській Військово-Медичній Академії». Відмінні за темами від сучасних та дуже відрізняються візуально. На книжковій виставці представили дисертації науковців, чії імена пов'язані з Україною, а саме: Василя Омеляновича Фоміна, який очолював кафедру гістології ВМІ в останні 5 передвоєних років; дисертацію «Лікування зубів з оголеної пульпою» (1897) І. А. Краузе, уродженцю м. Сміла Київської губернії, який починав навчання у Київському університеті Св. Володимира; дисертацію «Об змінах в яснах при прорізуванні зубів» (1901) В. І. Рогинського із Новгород-Сіверського Чернігівської губернії. Його земляку В. І. Парфеновському належить дисертація «Обеззараження ротової порожнини хімічними препаратами» (1894). Парфеновський протягом 1885–1892 рр. служив міським лікарем в Новгород-Сіверську, одночасно на безоплатній основі був лікарем для бідних та лікарем у в'язниці. У 1893 р. він проводив боротьбу з холерною епідемією у Подільській губернії.

Наступна виставка стосується ХХ ст. Артефакт радянської доби – видання «Праць першого Українського з'їзду невропатологів та психіатрів» (1935), стало приводом для промоції видань, які зазнали репресій. Книжкова виставка «За завісою цензури» представляє видання класиків української літератури та наукові видання, які не відповідали політичним вимогам режиму, були виключені з книжкових фондів і знищені. Ця тематика висвітлена в електронній виставці «Мовчазні свідки репресій» та публікаціях «Не знищені терором сторінки...», «За завісою цензури».

Наукова бібліотека також знайомить користувачів із сформованими колекціями лікувальних установ Поділля й інших регіонів України та лікарів і науковців Вінниччини ХІХ – поч. ХХ ст., які належали відомим лікарям Вінниччини, викладачам нашого університету, бібліотекам різних освітніх закладів. Майже в кожній колекції є особливі видання. Серед видань доктора медицини, психіатра, головного лікаря Вінницької психіатричної лікарні Леона Дарашкевича зберігається найстарша книга бібліотеки – Корнелій Цельс «О медицине» (1748) з власницьким написом лікаря; в колекції академіка Пилипа Серкова – прижиттєве видання В. М. Бехтерева «Проводящие пути головного мозга» (1898), яке не зважаючи на поважний вік, добре збереглося і користується винятковою популярністю у читачів; в колекції харківського лікаря Франца Траганудакі – прижиттєве видання М. І. Пирогова «Военно-врачебное дело и частная помощь на театре войны в Болгарии и в тылу действующей армии 1877-1878гг.» (1879). Колекція Карла Івановича Лане, викладача Вінницького фармацевтичного технікуму, єдина, що складається виключно з видань німецькою мовою.

Співробітники сектору активно поширювали відеоматеріали, які знайомити користувачів з виданнями, які є джерелами історичної пам'яті університету та розкривали книги з колекції науковців ВНМУ М. К. Венцківського та Б. П. Бруханського. Книгодрукування кінця ХVІІІ ст., середини ХІХ ст. і початку ХХ ст. представлено на прикладі трьох книг, про які йдеться у відео «Фабричні штемпелі як джерело книгодрукування». По-особливому цікава відеопрезентація «Особливості колекції Карла Івановича Лане», яка представляє книги, що належали одному з перших викладачів та засновників Вінницького фармацевтичного технікуму, який читав лекції з історії аптечної справи, аптечного рахівництва та законодавства, судової хімії у першому вищому медичному навчальному закладі на Поділлі у 20-ті роки ХХ ст. Відеопрезентація «Друкована спадщина харківських медиків ХІХ–початку ХХ ст. з фонду наукової бібліотеки ВНМУ ім. М. І. Пирогова» знайомить з науковою спадщиною лікарів

Харківського медичного товариства, однієї з найпотужніших медичних спільнот України ХІХ–поч. ХХ ст.

У кожної книги свій вік, своя доля, свій шлях до читача. З віком вони втрачають зовнішню красу – витончується папір, тьмяніє позолота, стають помітними сліди необережного користування. Але залишається найважливіше – праця, знання та досвід вченого. Саме онлайн-огляд «Книги-ювіляри» знайомить користувачів із працями, де продовжують жити думки, мрії та прагнення відомих лікарів і науковців минулих поколінь, а власницькі написи, печатки різних бібліотек та установ, дарчі написи та присвяти відомим особам розповідають про долі видань, які відзначають свій ювілей. Це книги Сеченова І. М. «Физиология растительных процессов», Неймана І. «Руководство къ изучению болѣзней кожи», фон Душа Т. «Руководство къ болѣзнямъ сердца», Попова Л. «Опыты надъ зараженіемъ животныхъ изверженіями холерныхъ больныхъ», підручник видатного німецького анатома, професора Густава Брозіке «Учебникъ нормальной анатоміи человеческого тѣла», підручник видатного німецького акушера-гінеколога Ернста Бумма «Керівництво з акушерства», який оздоблено надзвичайно якісними ілюстраціями та досі перевидається у багатьох країнах світу, підручник німецького акушера Фрідріха Вільгельма Сканцоні «Хвороби жіночих статевих органів». Унікальним з точки зору бібліографічних особливостей є книга-ювіляр гістолога та ембріолога проф. О. С. Догеля «Старость и смерть» (1922).

Іноді розповідь про книгу приурочуємо до святкових дат чи пам'ятних подій. Зокрема, до *Дня пам'яті жертв голодоморів* презентували збірку наукових статей «О голоде» (Харків, 1922). Чим особливе це видання? Воно містить статті лікарів українських губерній, які були свідками жахливих подій на початку ХХ ст. Збірка видана за радянських часів, тому, звісно, ніякого акценту на цілеспрямоване знищення саме українців мова не йде. Але, статті лікарів про страшний вплив голоду на здоров'я жертв – отруєння сурогатами, набрячну хворобу, розлади психіки, випадки людоджерства – це документи. Книга містить документальні фото. У статті В. М.

Когана та Б. В. Фавра «Голод. (Очерк обследования голодающих губерний Украины)» наведено статистичні дані про врожаї, поголів'я худоби, кількість населення, що голодує, перелік сурогатних «продуктів», якими харчувалися люди у Мелітопольському повіті, міграцію населення Харківської, Одеської, Донецької та інших губерній України. Також описані випадки людожерства у Херсонській та Запорізькій губерніях. Зараз цілком очевидно, що голод 1921-1922 рр. в Україні – це була перша спроба радянської влади упокорити бунтівне населення України, яке не бажало коритися колективізації. Відеоролик про колекцію Карла Івановича Лане, який викладав аптечну справу, фармацевтичну хімію, аптечне рахівництво у Вінницькому фармацевтичному технікумі з моменту відкриття закладу створено до Дня фармацевтичного працівника України. У цій колекції книги таких відомих у Європі фахівців як Людвіг Медікус, Нільс Б'єррум, Лаудер, Брантон, Віктор Маєр та інші. До Дня стоматолога підготували велику тематичну презентацію видань, де представлено весь спектр підручників та посібників, монографії, фахова періодика та дисертації.

До Дня психолога також представили книги з психології кінця ХІХ ст. – періоду зародження психології як самостійної науки.

У рубриці «Із фонду рідкісних і цінних видань» знайомили користувачів з цікавими виданнями, які розкривають історію розвитку різних галузей медицини. Зокрема, під час пандемії «Covid» актуальною була добірка книг, представлена у презентації «Вакцинація. Махатма Хавкін», де відображено трагічні відомості про спалахи інфекційних захворювань, їх перебіг та подолання. На основі найстаріших видань із фонду рідкісних книг та рукописів підготовлена електронна виставка «Судова медицина: з історії становлення». До Всесвітнього дня анестезіолога сформовано підбірку видань другої пол. ХІХ ст.-поч. ХХ ст. «Анестезіологія: перші кроки на шляху становлення», які відображають історичний шлях дослідження та застосування засобів та методів анестезії при різних больових синдромах.

У віртуальному середовищі бібліотеки поширювали інформацію про прижиттєві праці відомих науковців XIX ст. Зокрема, до 155-річчя від дня народження Д. К. Заболотного підготовлено перегляд його прижиттєвих видань, які мають особливу історію. Великий вчений не лише щедро ділився своїм багаторічним досвідом та знаннями, а й знаходив заповітний ключ до серця кожного учня. Тому особливо цінним є видання з його присвятою – «Моим дорогим ученицам и ученикам». У презентації «Видатний хірург Микола Скліфософський та його прижиттєві праці у фонді НБ ВНМУ ім. М. І. Пирогова» відомого науковця як одного з найвидатніших хірургів XIX ст., учня та соратника М. І. Пирогова, про його прижиттєві публікації в газеті «Врачъ», про видання, де він був автором перекладу та автором передмов. До річниці народження акад. А. І. Ющенко та Зигмунда Фрейда користувачам бібліотеки представлено його прижиттєві праці, у яких висвітлено погляд автора на людську природу. Також була можливість познайомитися із прижиттєвими виданнями М. С. Бокаріуса, одного із засновників радянської судової медицини і криміналістики. Однією з останніх цікавих знахідок є німецьке видання Лоріна-Епштейна «Das Ätiologische Grundprinzip über die Gesetzmässigkeit der Erkrankungen – und Wiederherstellungssukzession der Organe, ihrer Teile oder Funktionen je nach ihrem Gegenseitigen phylogenetischen Alter (Берлін, 1927) – особистий екземпляр Моїсея Юлієвича Лорін-Епштейна, відомого вінницького лікаря, доктора медичних наук нашого університету, передвоєнні та останні роки життя якого пов'язані з Вінницею.

Наукові пошуки бібліотеки висвітлено на шпальтах наукового видання «Вісник Вінницького національного медичного університету» у публікаціях «Книжкові скарби: колекції сектору рідкісної книги та рукописів Наукової бібліотеки ВНМУ ім. М. І. Пирогова», «Сторінки історії Вінницької психоневрологічної лікарні в книжкових пам'ятниках», «Історія розвитку хірургічної науки (на основі видань із фонду рідкісних книг та рукописів)».

Експерсії до сектору рідкісних книг і рукописів є також гарною рекламою для бібліотеки. Викладачі, учні та студенти освітніх закладів Вінниці, приватні особи, колеги з бібліотек міста та області, слухачі курсів підвищення кваліфікації Вінницького обласного навчально-методичного центру галузі культури, мистецтв та туризму з цікавістю знайомляться з такими книгами. Не у всіх бібліотеках є фонди рідкісних видань та рукописів, але наш досвід та зусилля спрямовані на промоцію подібних фондів, викликають інтерес у колег. Хтось взагалі вперше тримає у руках такі видання. Колеги цікавляться питаннями організації роботи зі стародруками, процесом формування колекцій та ін. Завдяки нашій медійній активності до нас з надією відшукати необхідну інформацію звертаються не лише співробітники нашого університету та студенти. Вже декілька років плідно та взаємоприємно спілкуємося з Оленою Павловою. Олена – історик, активний член Ротарійської спільноти Вінниці, автор концепції та організатор першого соціального ресторану Вінниці «Коцюбинський 220», досліджує історію подільської кухні та відтворює її на численних заходах. Постійний учасник вже традиційного заходу «Пироговський пікнік». Зараз Олена досліджує гастрономічні вподобання М. І. Пирогова та його родини, тобто, що вживали щодня, які страви були традиційні на святковому родинному столі, а також як взагалі ставився Микола Іванович до питань харчування, як лікар. Метою візиту завідувачки бібліотеки Вінницької середньої школи № 21, учні та вчительки став пошук матеріалів про роль М. І. Пирогова у Кримській компанії 1853–1856 рр. для підготовки учнівської наукової роботи. Побачивши наші публікації в соціальних мережах, зацікавився та завітав до нашої бібліотеки військовий журналіст, керівник Центру культури та дозвілля Військово-медичного клінічного центру у м. Вінниця Микола Нарцизович Поплавський.

Хотілося б зазначити, що наші фонди все ще Terra incognita та Tabula rasa. Попереду багато відкриттів, знахідок історичних свідоцтв... Це частина нашої постійної роботи над популяризацією фондів і колекцій, які ми зберігаємо. Наша

мета – надихнути людей на читання та долучення до культурної спадщини. Маємо надію знайти ще багато цікавого і неодмінно розповісти про це допитливим, розумним та читаючим.

УДК: 027.7:378:004](477.44-21)

*Міщан Т. І.,
директорка бібліотеки
Смирнова Т. В.,
завідувачка відділу інформаційних технологій
та комп'ютерного забезпечення*

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ З ВІДКРИТИМ ДОСТУПОМ АБІС КОНА У НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ ДОННУ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

*Наукова бібліотека
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

Анотація: У статті йдеться про передумови та перші кроки із впровадження у 2023 році автоматизованої інформаційної бібліотечної системи (АБІС) Коґна у діяльність наукової бібліотеки Донецького національного університету імені Василя Стуса.

*«Ми віримо, що в Коґна є всі умови і
функціональність для того, щоб стати Apache
в світі науки інформаційних систем бібліотек»
Тюмер Гарп, директор
Кіпрського університету Близького Сходу*

У нинішніх непростих реаліях університетським бібліотекам відведено особливу роль у розвитку освітньо-наукового процесу у закладах вищої освіти. А перед бібліотеками перемішених університетів одразу ж постали виклики комплексні, спрямовані на відновлення та організацію

процесів основної діяльності в не простій зовсім ситуації та в нових умовах життя.

При цьому впровадження комп'ютерних та телекомунікаційних технологій в роботу бібліотек на основі АБІС виявилось нагальною вимогою до підвищення продуктивності та якості бібліотечно-інформаційного обслуговування.

Варто зауважити, що після переїзду університету до Вінниці, у науковій бібліотеці ДонНУ з 2015 року впроваджувався модуль «Каталогізатор» АБІС IRBIS 64, однак, через обмежене фінансування, перспектив подальшої автоматизації бібліотечних процесів не передбачалося.

У 2019 році колеги ВГО «Українська бібліотечна асоціація» запропонували працівникам наукової бібліотеки Університету долучитися до участі у реалізації проєкту «Розвиток бібліотек переміщених університетів як центрів підтримки освітнього та наукового процесів», що проходив у рамках грантової програми Посольства США в Україні «Підтримка для українських переміщених університетів».

Головна мета Проєкту – впровадження на базі бібліотек переміщених університетів програмного забезпечення відкритого доступу АБІС KoHa задля сприяння та організації якісного інформаційного обслуговування здобувачів вищої освіти та науковців.

Отож, зважаючи на прогресивні тенденції, спрямовані на використання інформаційних систем, що підтримують міжнародні стандарти і працюють у бібліотеках по всьому світу, звичайно ж ми, сподіваючись на подальші перспективи впровадження АБІС KoHa і в Україні, і у науковій бібліотеці вирішили спробувати...

Коротко про систему автоматизації KoHa

KoHa мовою маорі означає «дар або пожертвування».

Автоматизована бібліотечна інформаційна система (АБІС) KoHa – це перша і доволі молода бібліотечна програма з відкритим кодом, що поширюється безкоштовно. Розробка її спонсорується бібліотеками різного типу та розмірів,

волонтерами, а також підтримується комерційними компаніями з усього світу.

Система є веббазованою. Це означає, що нею можна користуватись на комп'ютері, планшеті або смартфоні в будь-якому місці, де є доступ до мережі «Інтернет».

АБІС Koна забезпечує автоматизацію основних функцій, що необхідні для забезпечення якісного довідково-інформаційного обслуговування користувачів, а саме: доступ до електронного каталогу; електронне замовлення документів; комплектування та каталогізацію документних фондів; формування бази даних користувачів та відвідувань наукової бібліотеки; облік книгообігу (видача/повернення документів); зв'язок між відділами та філіями наукової бібліотеки.

При цьому вона має певні свої переваги: спільний досвід і розвиток (понад 15 000 бібліотек світу працюють на системі Koна); модульний принцип побудови програмного забезпечення з використанням міжнародних стандартів; міжнародний обмін даними, напрацювання по звітах, модулях тощо; оновлення, налаштування, допрограмування, якщо є штатні ІТ-фахівці; підтримка безперебійної роботи системи «власними силами»; чітке визначення структури даних в системі (open-source); у випадку помилок в програмному коді системи їх можна виправити за допомогою інших користувачів спільноти.

В АБІС Koна використовуються 2 найпопулярніші машиночитні формати каталогізації MARC: MARC21 (підтримує бібліотека Конгресу США) та UNIMARC (підтримує Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ (IFLA)).

MARC-формати зазначають 8 блоків полів і підполів для опису даних, а також 9-й блок для опису примірників.

Передумови впровадження АБІС Koна у роботу наукової бібліотеки

Упродовж 2020 року працівники наукової бібліотеки, у рамках грантового проекту «Підтримка для українських переміщених університетів», взяли участь у 2 онлайн-заходах із підвищення фахових компетенцій.

У лютому організатори Проєкту провели тренінг для бібліотекарів та менеджерів освітньо-наукового процесів переміщених університетів «Університетська бібліотека в системі наукових комунікацій», на якому розглядалися питання місії університетської бібліотеки як одного із ключових підрозділів, діяльність якого підвищує якість освітнього і наукового процесів закладу вищої освіти.

На червневому семиденному тренінгу «АБІС Koha та створення електронного каталогу в бібліотеках закладів вищої освіти» бібліотекарів ознайомили із основними модулями АБІС Koha; основними принципами і правилами систематизації документів за шифрами класифікації УДК; новими правилами каталогізації у цифровому середовищі «Опис та доступ до ресурсу» (RDA) машиночитного формату MARC 21 та спільно напрацювали практичні навички, необхідні для створення бібліографічних записів для електронного каталогу АБІС Koha.

До того ж, відповідно до грантової угоди між ВГО Українська бібліотечна асоціація та Посольством США в Україні, бібліотека Університету за кошти Посольства США в Україні отримала 2 комплекти комп'ютерного обладнання, планшет та навушники із відеокамерою, необхідні для автоматизації основних бібліотечних процесів та дистанційного обслуговування користувачів.

АБІС Koha у науковій бібліотеці ДонНУ імені Василя Стуса

Вже у вересні 2020 року працівники відділу організації, обліку та зберігання фондів наукової бібліотеки активно розпочали ознайомлення із методичними та тематичними відеоматеріалами, наданими організаторами Проєкту, та з першочерговим модулем «Каталогізація» АБІС Koha у тестовому режимі, зокрема з принципами каталогізації за RDA (Resource Description and Access), зі структурою та основними елементами бібліографічного запису в MARC 21.

Наприкінці 2020 року ми вже мали доменне ім'я на сервері Університету та сподівалися на успішне впровадження АБІС у наступному році.

Але суспільні стресові події та карантинні обмеження, пов'язані із пандемією COVID-19, повномасштабне вторгнення росії на територію нашої Батьківщини та відсутність у колективі інженерно-технічного працівника внесли відповідні зміни у терміни реалізації даного Проєкту.

Лише із введенням до штатного розпису наукової бібліотеки посади завідувача відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення розпочався процес впровадження спеціалізованого програмного забезпечення. Звичайно, для нас цей шлях, без практичних фахових, методичних консультацій, був досить непростим і нелегким. Основне організаційне і технічне навантаження щодо налаштування АБІС Коґа лягло на завідувача відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення.

Насамперед було створено робочу групу, до якої увійшли директор наукової бібліотеки, завідувач відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення та працівники відділу організації, обліку та зберігання фондів, які брали участь у тренінгах Проєкту. Робоча група, керуючись вже встановленим програмним забезпеченням, попереднім практичним досвідом роботи з АБІС та знаннями, ознайомила із основними модулями АБІС Коґа : «ОРАС», «Каталогізація», «Списки», «Серійні видання», «Відвідувачі», «Обіг», «Авторитетні джерела» та зосередила свою увагу на адаптації програмного забезпечення до потреб саме університетської бібліотеки.

Для наукової бібліотеки обрали формат MARC21 як найбільш поширений у світі і описаний у більшості методичних матеріалів, що розроблені і використовуються на практиці в Україні.

Зміст елементів даних, що складають MARC-запис, зазвичай, визначається стандартами поза форматами, такими як Опис та доступ до ресурсу RDA (Resource Description & Access), Міжнародний стандарт бібліографічного опису (International Standard Bibliographic Description) (ISBD), Англо-американські правила каталогізації (Anglo-American Cataloguing Rules) (AACR).

Після спільних обговорень і аналізу було вирішено сформуванати загальну структуру бібліографічних записів з 9-ти окремих MARC-структур (frameworks):

- Структура за умовчанням;
- Структура для надходжень;
- Аналітичний опис;
- Книги (монографічні видання);
- Зведений опис;
- Електронні видання;
- Швидка каталогізація;
- Періодика;
- Нормативно-технічні та неопубліковані матеріали.

Також, колективно вирішили впроваджувати систему поетапно і розпочати із модуля «Каталогізація» шляхом налаштування Марк-структур саме для цього процесу. Путівником на даному етапі для нас стало методично-практичне видання «MARC 21 формат для бібліографічних даних: методичні рекомендації», підготовлене бібліотечними фахівцями із провідних університетів України та ВГО «Українська бібліотечна асоціація».

Перед початком роботи підготували презентації та організували декілька практичних занять із працівниками наукової бібліотеки на теми:

- Загальна презентація системи АБІС Коха;
- Робота з модулем «Каталогізація»;
- Робота з примірниками;
- Імпорт записів із серверів Z39.50;
- Використання інструменту «Журнал змін»;
- Робота з модулем «Користувачі».

І вже на початку 2023 року розпочали активний процес впровадження АБІС Коха у діяльність наукової бібліотеки та

- провели інвентаризацію бібліотечних процесів і обговорили на внутрішніх робочих нарадах працівників налаштування АБІС Коха згідно з потребами наукової бібліотеки Університету;

- виконали налаштування всіх необхідних системних параметрів, що стосуються бібліотечних процесів: каталогізації,

обігу книжкового фонду, обслуговування користувачів, а також необхідної структури бібліографічних даних;

- засвоїли процеси: реєстрації та редагування записів користувачів; імпорту даних користувачів із зовнішніх джерел; процесу каталогізації бібліографічних записів опису книжок та аналітичного опису;

- розпочали процес міграції даних із системи АБІС IRBIS до АБІС Коґа;

- розробили алгоритм імпорту та шаблони конвертації бібліографічних записів;

- виконали імпорт декількох десятків бібліографічних записів.

Наповнення бази бібліографічних даних АБІС Коґа розпочато у липні 2023 року. На даний час введено понад 500 бібліографічних записів опису книг та статей із періодичних видань та наукових збірників.

Поряд з тим, у перспективі подальшого успішного налаштування та автоматизації роботи наукової бібліотеки в АБІС Коґа ще необхідно:

- підготувати методичні матеріали і провести подальше практичне навчання працівників наукової бібліотеки;

- здійснити штрих-кодування документного фонду;

- автоматизувати процеси обліку надходжень, комплектування, книгообігу.

Звичайно ж, кожна бібліотека має право вирішувати, які спеціалізовані інформаційні системи їй використовувати. Сподіваємося, що впровадження саме АБІС Коґа забезпечить використання цілого спектру новацій у роботі, замінить низку традиційних бібліотечних процесів і докорінно змінить, осучаснить діяльність університетської бібліотеки. І це стане одним із вагомих кроків на шляху забезпечення високоефективного, якісного, оперативного і комфортного інформаційно-довідкового обслуговування здобувачів та науково-педагогічних працівників Університету.

Список використаних джерел

1. Бруй, О. Як бібліотеки переміщених університетів підтримують освіту та науку / Оксана Бруй // Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. – 2021. – № 2 (24). – С. 32–38 : фот.
2. Дубик, С. О. Особливості міграції на АБІС Коха [Електронний ресурс] / С. О. Дубик ; Науково-технічна бібліотека Національного університету «Львівська політехніка». – URL: <http://surl.li/mnrh>.
3. Короткий посібник користувача АБІС Коха [Електронний ресурс]. – URL: <http://surl.li/mnqxw>.
4. MARC 21 формат для бібліографічних даних : метод. рек. : (скороч. варіант) / авт.-уклад.: О. Бруй, О. Малецька, Т. Чорна ; уклад. словника «Визначення сутностей RDA» І. Баньковська ; Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» ; Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія» ; ВГО Українська бібліотечна асоціація. – Електрон. вид. – Київ : Українська бібліотечна асоціація, 2021. – 506 с.